

'OCHARME? WIJ ZIJN NIET OCHARME'

Meer dan 8 procent van de Vlaamse kinderen is vandaag kansarm, 15 jaar geleden was dat amper 4 procent. Keiharde cijfers zijn het, maar ook zó weer vergeten, want de gezichten erachter krijgen we zelden te zien. In het spoor van Kind en Gezin mochten we mee binnen bij enkele gezinnen. En zagen er veel veerkracht en verzet. 'Als het op overleven aankomt, maak ik meer kans dan jij.'

Griet Plets, foto's Frederik Buyckx

In dit gezin is elke dag een *struggle for life*, had Kind & Gezin op voorhand gezegd. En toch is het slikken als we het huis van Kathy en Kristof binnengaan. Smalle gang, een speelkamertje waar tegelijk de buggy's staan, en een donkere, nauwelijks verluchte living waar de verf van de muren komt. Geen centrale verwarming, koken doet het gezin in een piepkleine aanbouw, eten aan de salontafel. Eén voordeel wel: ze mogen hier hun vele dieren houden - drie poezen, drie honden, twee slangen en zes kuikentjes, een paasgeschenkje voor de zoontjes van 3,5 en bijna 2. 'Had ik een boerderij, ik zou er een kinderboerderij van maken', zegt Kristof.

Het is de reden waarom ze hier blijven: de eigenaar laat hen doen, wat in een sociale woning allicht anders zou zijn. En toch, ze denkt de laatste tijd al eens aan verhuizen,

geeft Kathy toe. Dat is nieuw, want een ander huis was tot voor kort onbespreekbaar. En het is niet het enige wat veranderd is sinds Kind & Gezin hier het laatst op bezoek was. Kathy heeft werk, op dinsdag, donderdag en vrijdagmiddag. Kantoren poetsen in de buurt - haar ogen lichten op als ze erover vertelt. 'Weer contact met collega's, weer naar buiten. Ik heb er zo'n deugd van. Er zou alleen wat meer werk mogen zijn: anderhalf uur voor één bureau is meer dan genoeg.'

Net 23 is Kathy geworden, maar het lijkt alsof ze al een leven heeft geleefd. Zwanger geworden op haar 19de, nog geen jaar na de geboorte opnieuw bevallen, schulden gemaakt met de vader van haar kinderen, gescheiden en in collectieve schuldbemiddeling nu - allicht voor jaren. Zelfs haar eigen vader heeft nog een openstaande schuld bij haar: 'Hij heeft deze week toch weer 30 euro terugbetaald.'

Kathy met haar jongste zoon:
'Ik wil het beter doen dan mijn moeder,
echt wel. Ik weet alleen niet hoe.'

Gelukkig is er Kristof, haar nieuwe vriend, die als een vader voor de kinderen zorgt - ze noemen hem ook 'papa' - en op wie ze financieel steunt. Want tot voor kort had Kathy alleen het kindergeld en moesten ze het doen met de uitkering van Kristof: zo'n 900 euro per maand. 'Ik hoop dat er beterschap komt,' zegt

Kathy, 'nu ik zelf een job heb. Want het is niet
zestig, elke dag weer moeten denken: wat nu?
ik lig er wakker van, hoe wij maar ploeteren en
proberen. Maar ik doe het voor hen', en ze pakt
hij vast. 'Mijn kinderen zijn mijn alles. Ik
wil dat zij het verder schoppen dan ik.'
Dat ze goed bezig is, zegt Liesbeth,

gezinsondersteuner bij Kind & Gezin, want de
kinderen zien er goed uit. En dat het knap is hoe
Kathy en Kristof het doen: altijd weer vallen,
maar ook altijd weer opstaan.

Het is dé basisfilosofie van Kind & Gezin:
ouders positief stimuleren. Hen op hun
verantwoordelijkheden wijzen, dat ook, maar

vooral die kracht aanboren die er, zelfs in
moeilijkheden, nog vaak is. Want elke ouder
wil uiteindelijk hetzelfde voor zijn kind: het
beste. Kwetsbare ouders weten alleen niet
altijd wát dat is, of hoe ze het hun kinderen
kunnen geven.

En dus helpt Karien, verpleegkundige bij »

KWETSBAAR EN KANSARM: DE GEZINNEN ACHTER DE CIJFERS

Kind & Gezin, Kristof en Kathy op weg. Vraagt ze of het koppel nog altijd zijn voedselpakket krijgt en of Kristof daar nog altijd soep van maakt. Polst ze naar de slaapproblemen van de kindjes: nog te doen of moet er hulp worden gezocht? Stelt ze voor om opvang tijdens de schoolvakanties te zoeken, zodat Diego geen twee maanden thuis hoeft te zitten. En informeert ze hoe het is met de driftbuien van Dilano.

Liesbeth van haar kant oppert nog eens het idee van psychotherapie voor Kathy. 'Je weet wel, vanwege de relatie met je mama en hoe je naar je verleden kijkt.' Kathy knikt, maar twijfelt. Of dat zal helpen, 'een beetje babbelen'. En ze is bang dat Kristof haar 'zot' zal verklaren, want hij heeft zelf ooit therapie gevolgd en dat was een maat voor niets.

'Het gaat om jouw verleden, niet het zijne', zegt Liesbeth voorzichtig. 'De vraag is: wat wil jij?'

Kathy zwijgt. Het is zo'n vraag die ze zelden krijgt: wat zij wil. Kiezen was doorgaans geen optie in haar leven. Pas als het huisbezoek er bijna op zit, durft ze haar gevoelens onder woorden te brengen. Dat ze wat graag gewoon een jonge twintiger zou zijn, die uitgaat en maar één dilemma heeft: welke film ze 's avonds wil zien. Maar ze is een jonge moeder, met schulden en een verleden. De keuze die ze nú moet maken, is: wil ze therapie of niet?

Voorlopig niet, is haar conclusie, 'maar voor hetzelfde geld ontplof ik plots', geeft ze toe. Dus ze zal erover nadenken, belooft ze. 'Ik wil het anders doen dan mijn ma, echt wel. Ik weet alleen niet hoe.'

Latten en drempels

Het is dé kern van generatiekansarmoede, zegt Liesbeth als we weer buiten zijn. Hoe doe je het anders als je niet weet wat 'anders' is? Hoe bied je je kinderen aan wat je zelf nooit hebt gezien of geleerd?

'Ik weet nog hoe ik in paniek was toen ik voor het eerst bij een gezin kwam dat geen eten voor de kinderen had. Mijn teamverantwoordelijke heeft me toen gerustgesteld: *wacht maar af, ze trekken hun plan*. En dat bleek ook. Die moeder is bij de buurvrouw gaan bellen voor melk - en ze konden voort, ook al was het niet de poedermelk die baby's normaal krijgen. De

HEIDI: 'Zien de kindjes er vuil uit, zeg dat dan. Heb je een vermoeden van misbruik, leg het op tafel. Je kunt niet kwetsen wie al gekwetst is'

meeste van onze gezinnen zijn overlevers. Maar wat ze niet kennen, zijn de maatschappelijke codes. Ze weten niet wat de maatschappij van hen verwacht. Of de lat ligt veel te hoog.'

Liesbeth geeft enkele voorbeelden uit het leven van Kathy en Kristof. Hoe ze Diego thuis hielden van het kerstfeestje op school, omdat hij een cadeautje bij moest hebben. Hoe de uitleg aan loketten voor Kathy meestal onbegrijpelijk is. Hoe het gezin vaak brieven krijgt die meteen weer in een schuif verdwijnen: véél te moeilijk, maar wel een bron van nieuwe problemen. 'Het is een vicieuze cirkel', zegt Liesbeth. 'Facturen worden niet betaald, er komen steeds weer schulden bij, of ze lopen gunsttarieven mis, omdat ze niet weten dat ze er recht op hebben. Wij denken als maatschappij zo graag dat we laagdrempelig zijn, maar in werkelijkheid zijn er drempels alom.'

Precies daarom werkt Kind & Gezin al 15 jaar met gezinsondersteuners, of GO's, medewerkers die zelf 'ervaringsdeskundigen in de kansarmoede' zijn. Het is een omschrijving als een uppercut, maar ze dekt wel de lading. Want dát is wat Liesbeth en haar collega's zijn: 'deskundige in de miserie', zoals zij het noemt. Mensen die als geen ander weten wat sociale uitsluiting is - ze zijn zelfs op basis daarvan gerekruteerd. En die, door die bagage, met heel andere ogen naar kansarmoede kijken.

Nooit verbloemen

Een van de allereerste GO's was Heidi, een vranke West-Vlaamse die nu beleidsmedewerker is. En voor wie de term 'ervaringsdeskundige' wel lijkt uitgevonden. 'Kind & Gezin is mijn redding geweest', zo vat ze het samen. 'Ik zat aan het OCMW, fladderde van het een naar het ander en mijn thuisbegeleidster zei: "Heidi, ze zoeken volk bij Kind & Gezin." Ze vond dat er meer in mij zat, dat ik iets moest gaan doen met mijn leven. "Oké," zei ik, "als jij vindt dat ik genoeg miserie heb, schrijf me dan maar in." En dat heeft ze gedaan. Als één iemand een plaats op mijn doodsprentje verdient, dan zij wel.'

Ze heeft humor, Heidi, altijd gehad. Heeft vroeger vaak met 'haar' gezinnen gehuild, maar vaker nog, veel vaker, samen gelachen. 'Compassie daar zijn wij niets mee. Wij zijn niet ocharme. Als het op overleven aankomt, maken we veel meer kans dan jij. Wat wij nodig hebben, zijn mensen die in ons geloven.'

Het is wat ze als gezinsondersteuner altijd voor haar gezinnen heeft gedaan. En wat ze als kind zélf altijd heeft gemist. 'Ik ben een product van generaties kansarmoede, van grote arme arbeidersgezinnen waar veel agressie was. Ook mijn vader was een extreem agressieve man: als kind was hij zwaar mishandeld en dus deed hij hetzelfde bij mijn moeder en drie broers. Hij sloeg hen met een broekriem, goot frietvet over hen uit als het huis niet proper genoeg was, en verbod mij om hulp te halen. Zelf ben ik nooit door hem mishandeld - ik was zijn oogappel, de dochter naar wie hij had verlangd - maar psychisch heeft die terreur natuurlijk wél haar stempel gedrukt. Mijn moeder heeft zelfs ooit het plan opgevat mijn vader te vermoorden.'

Cynthia met haar dochters. Ze verwacht haar derde kindje, maar de zwangerschap loopt niet makkelijk.

Zover kwam het uiteindelijk niet, want toen Heidi 9 was, pleegde haar vader zelfmoord. Voor haar moeder en broers was het een bevrijding, voor haarzelf het begin van nog meer leed. Want was er onder haar vader nog een beetje structuur, dan proefde haar moeder plots van de vrijheid - én van de alcohol. 'Ze zat meer op café dan thuis en vaak ging ik mee. Of ze haalde me 's nachts uit bed omdat ze dronken, plots haar leven wou vertellen en ik naar luisterend oor moest zijn. Terwijl ik enkele jaren later wel naar school moest, doodmoe en zonder eten.'

De gevolgen waren navenant: op haar 15de werd Heidi zwanger. Ze hield het kind, hoewel haar omgeving op een abortus aandrong. Haar moeder vond dat Heidi zelf niet voor haar baby kon zorgen en eiste de zorg voor haar kleinzoon op. Het begin van een bitse strijd die jaren zou duren. 'Ik had intussen een tweede zoon bij een andere man en die heb ik wel altijd bij me kunnen houden. Maar mijn oudste is jarenlang aan mijn moeder naar instellingen, naar mijn vader weer naar mijn moeder gesleurd - tot hij er ziek van werd. Op zijn 13de heb ik de strijd gestaakt, op aangeven van een hulpverlener die vroeg wat ik wou bewijzen. Ik heb mijn

CYNTHIA: 'Ik begrijp hoe lastig het moet zijn voor Kenny. Maar hij mag zijn job niet verliezen, niet nu met een derde kind op komst'

zoon ruimte gegeven: hij bleef bij mijn moeder, maar kon altijd bij mij bezoeken. Vandaag is hij 26 en nog altijd op de dool.'

Het is een verdomd vicieuze cirkel, zegt ze, en vooral: inriest om haar kind zo te zien. Het blijft knagen, altijd weer, al heeft ze het schuldgevoel intussen achter zich gelaten. Ze deed wat ze kende als moeder: dat het beter kon, dat wist ze niet eens. 'Tot ik bij Kind & Gezin begon. En daar plots hoorde dat het niet normaal is om je kind te slaan. Dat je kinderen positief moet stimuleren - stel je voor. Het was een shock: verdorie, had indertijd maar iemand

dat voor mij gedaan. Had iemand, desnoods, maar gezegd: we halen die kinderen daar weg.'

Nochtans neemt ze haar ouders niets kwalijk - of toch niet meer. Ook zij wisten niet beter, waren door het leven getekend en gekwetst. Het heeft jaren gevraagd, maar de band met haar moeder is intussen weer vrij goed. 'Ik denk zelfs dat ze trots is, al zal ze dat zo niet zeggen. En ik zie nu ook wat ze wel heeft gedaan: voor mijn zoon gezorgd, altijd haar plan getrokken. De kracht die ik heb gevonden om er uit te raken: die heb ik van haar.'

Wat Heidi wél uit haar ervaringen heeft geleerd: om altijd duidelijk te zijn met 'haar gezinnen'. Altijd het goede in ouders te zien, hen vertrouwen te geven, maar nooit haar zorgen te verbloemen. 'Ik vind dat sommige hulpverleners al te voorzichtig zijn. Benoem toch wat je ziet. Zien de kindjes er vuil of verwaarloosd uit, zeg dat dan. Heb je een vermoeden van misbruik, leg het op tafel. Je kunt niet kwetsen wie al gekwetst is. Je kunt wél die kwetsuren erkennen en samen naar een oplossing zoeken. En ga niet alleen op de buitenkant af. Mensen kunnen een goed huis en voldoende voedsel hebben, maar kansarmoede zit ook aan de binnenkant.'

»

KWETSBAAR EN KANSARM: DE GEZINNEN ACHTER DE CIJFERS

Geen kinderen meer

Die verborgen armoede laat zich - even - zien als we met verpleegkundige Kristine meegaan. Ze heeft een huisbezoek bij Cynthia, vier maanden zwanger van haar derde kind en nu al verplicht met platte rust omdat ze weeën heeft. De 'buitenkant' bedriegt, in het geval van Cynthia. Ja, ze woont in een sociale woning, en ja, die is klein en als twaalf in een dozijn, maar binnen is het behoorlijk comfortabel: mooie zetels, een grote houten tafel, foto's aan de muur en speelgoed voor de kindjes.

Tot Cynthia begint te vertellen. En plots een andere werkelijkheid naar boven komt. Die van een jonge vrouw van amper 20 die haar derde kind verwacht in twee jaar tijd. Die niet meer zwanger mocht worden omdat haar lichaam zo verzwakt is. Die al drie jaar thuis zit omdat een job nu geen optie is. En die het elke maand met 2.000 euro moet doen: 1.100 euro van haar vriend die fulltime in een garage werkt, en 900 euro van haar uitkering. Plus het kindergeld.

Dat gebruiken we meteen om pampers en eten voor de kindjes te kopen, voor een hele maand. Wij kunnen al eens een week zonder warme maaltijd, zij mogen niets tekortkomen. Met die 2.000 euro betalen we de rekeningen: huishuur, verzekering, gas en elektriciteit. Wat overblijft, zo'n 400 euro, is leefgeld voor de rest van de maand.

Ze ziet er nog zo piep uit, denk ik, terwijl ik haar hoor praten, maar eigenlijk is ze met haar 20 een echte moederkloek: wijs en met een helder oog voor wat haar huishouden nodig heeft. Ze koopt niets op afbetaling, zegt ze, behalve de auto en de tv. En vorige week heeft ze zelf poetshulp geregeld omdat haar vriend het niet meer aankon. 'Ik moet rusten, dus alles komt op hém terecht: kindjes aankleden, eten geven, brengen, weer halen, in bed stoppen. En tussendoor gaan werken.'

Als Kind & Gezin iets wil bereiken, dan dat wel: dat ouders zelf initiatief nemen. En Cynthia heeft nóg iets beslist: zij en Kenny willen geen kinderen meer. Ze vergeet wel altijd haar pil, maar haar vriend is van plan zich te laten steriliseren. Ook al is hij met zijn 21 nog erg jong. 'De dokters maken geen bezwaar in ons geval.'

Het is een goede beslissing, denkt Kristine: nóg een zwangerschap zou de druppel zijn.

Zeker als Cynthia plots vertelt dat haar vriend zijn job dreigt te verliezen. 'De kindjes zijn de laatste tijd veel ziek geweest en volgens zijn baas is hij te vaak thuis gebleven. Bovendien wordt hij gepest op het werk. Ze verstopten zijn gerief en schrijven "klootzak" op zijn spullen of "je stinkt".'

Kristine schrikt: het is het eerste wat ze ervan hoort. Geen wonder dat Cynthia nog altijd zo nerveus is. Het meisje begrijpt hoe lastig het voor haar vriend moet zijn. 'Bang zijn op je werk, de uren tellen. Maar hij mag zijn job niet verliezen, niet nu met ons derde kind op komst.'

Babyspullen en buskaartjes

Het is een situatie die ze vaak zien, zegt Katrien Verhegge, administrateur-generaal van Kind & Gezin. Eén tegenslag is voldoende om een wankel evenwicht onderuit te halen. En een gezin dat het nog net kon redden, helemaal in de problemen te brengen. 'Het gebeurt, door de crisis, ook vaker bij middenklassegezinnen. Stonden ze nog net aan de "goede" kant, dan komen ze door één opdoffer plots aan de andere kant te staan. De kloof tussen rijk en arm wordt steeds groter, de maatschappij steeds complexer.'

Het verklaart, zegt Verhegge, waarom ook de kansarmoede bij kinderen alsmat groter wordt: nu al 8 procent, terwijl de regering tegen 2020 een halvering wil. Maar ook de multiculturele samenleving speelt een rol. 'Vroeger hadden we voldoende aan Turkse en Marokkaanse GO's, nu is het onmogelijk elke bevolkingsgroep apart te ondersteunen. En dus is het behelpen: met prentjes, gebarentaal en soms een onlinewoordenboek.'

SILA: 'Mensen zeggen snel: en ze hebben wel een plasma-tv. Maar die tv zegt één ding: wij zijn evenveel waard en wij willen er zó graag bij horen'

Dat blijkt ook de dag nadien in het consultatiebureau van Kind & Gezin in de Bevrijdingslaan in Gent. Geen straat in de stad die kleurrijker is dan deze en toch is er voor Berdrie, een Bulgaarse, geen hulp in haar moedertaal. Gelukkig kent ze vrij goed Turks en kan gezinsondersteuner Sila helpen. Alles wat Kris, de verpleegkundige, vertelt, vertaalt zij naar het Turks - en omgekeerd. Levensbelangrijk, léttelijk in het geval van Berdrie, want de vrouw staat op het punt te bevallen en heeft nog steeds geen dak boven haar hoofd.

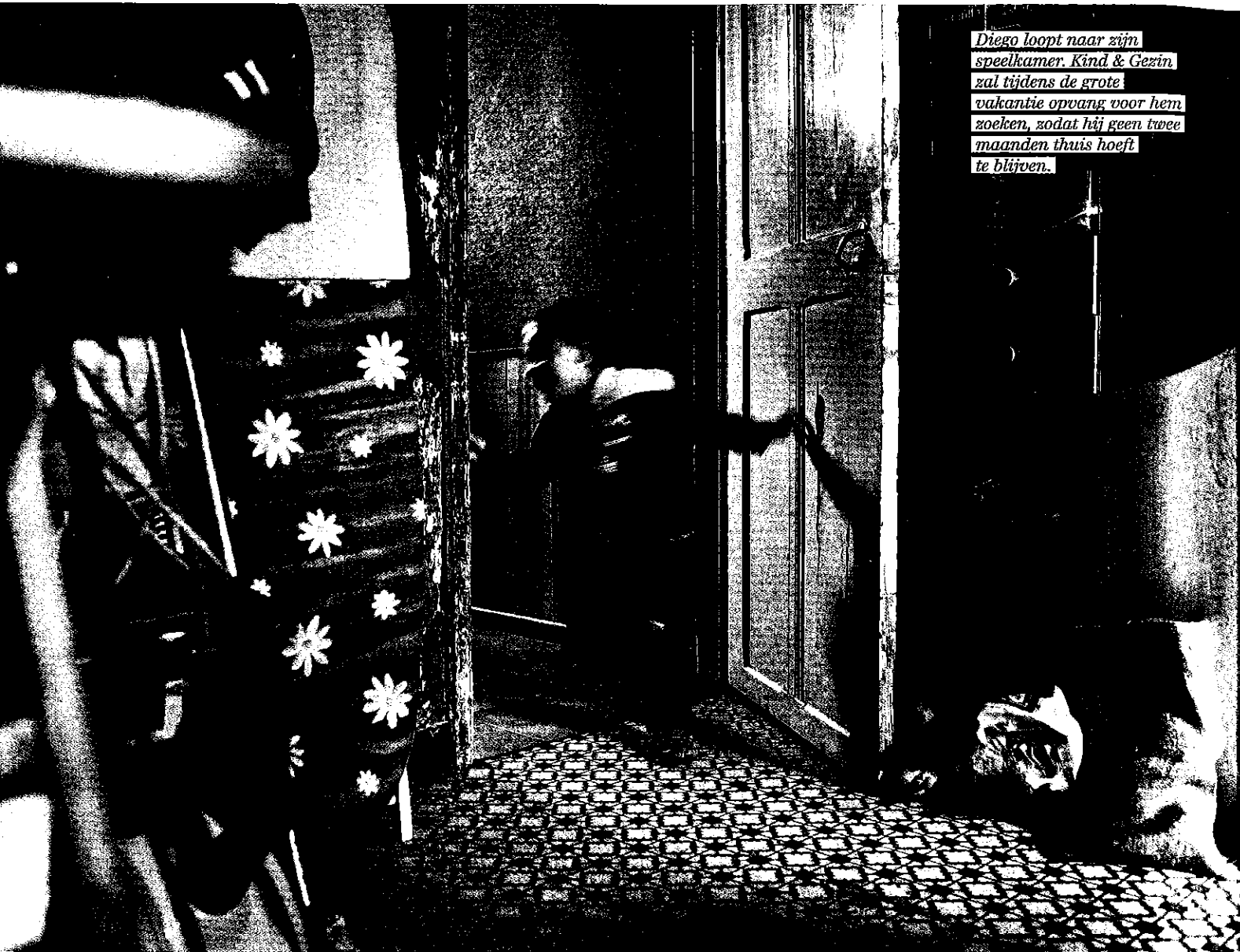
Haar lot is dat van steeds meer 'nieuwe' EU-onderdanen, zegt Sila: zolang ze hier werken, is er geen probleem, maar zonder job hebben ze nauwelijks rechten. Geen recht op OCMW-steun, geen recht op een uitkering. Voorlopig woont Berdrie nog bij vrienden in - de vader van het kind is het afgetrapt - maar zodra de baby er is, moet ze ook daar weer weg.

En dus heeft Kris de afgelopen weken koortsachtig naar oplossingen gezocht. Nachtopvang, zoals Berdrie in de winter een paar keer heeft gedaan, is in haar toestand geen optie meer. Kris heeft het Transithuis aangeschreven voor tijdelijke opvang, maar de kans dat daar plaats is, lijkt klein. En ze heeft contact met een vrijwilligster die wel eens daklozen helpt.

Ze wil ook graag weten waar Berdrie eet, maar het antwoord laat op zich wachten. 'Ze voelt zich echt beledigd door die vraag,' zegt Sila. 'Ze is bijzonder dankbaar voor alle hulp, maar ze vindt het moeilijk dat ze zó afhankelijk is. Ze heeft niets, werkelijk niets.'

Eigenlijk is het uitzonderlijk dat Berdrie hier terecht kan. Kind & Gezin doet nauwelijks nog aan prenatale zorg. Het geboortecijfer is de afgelopen jaren zo gestegen dat bijna het hele budget naar opvolging ná de geboorte gaat. Alleen voor kwetsbare groepen als de Roma is er ook zorg tijdens de zwangerschap.

Terwijl Kris en Sila de opties overlopen, zit Berdrie zachtjes te huilen. Hoe schrijnend haar situatie ook is, geld kan Kind & Gezin haar niet geven. En ook voor materiële hulp moet de vrouw elders zijn. Gelukkig zit in hetzelfde gebouw ook een inloopteam dat activiteiten voor kwetsbare ouders houdt en nog een doos met babyspullen heeft staan. Berdrie krijgt ze

Diego loopt naar zijn
speelkamer. Kind & Gezin
zal tijdens de grote
vakantie opvang voor hem
zoeken, zodat hij geen twee
maanden thuis hoeft
te blijven.

mee bij haar vertrek, net als enkele buskaartjes: dan raakt ze morgen toch bij de gynaecoloog.

Een ander leven

'Het is een patstelling', zegt Ayfer van het inloopteam nadien. 'Europa wordt steeds groter, er is steeds meer migratie en wij krijgen steeds meer mensen zonder huis en zonder eten hier. Waardoor we ook steeds meer met die meest basale behoeften bezig moeten zijn, en niet meer met de taken die we eigenlijk gekregen hebben: kwetsbare gezinnen ondersteunen. Wat moet je tegen een vrouw over borstvoeding beginnen, als ze nog niet weet waar ze met haar kind naartoe moet?'

Je zou er al eens moedeloos van worden, geven Ayfer en Sila toe. Anderzijds: zijn zij niet het beste bewijs van wat wél mogelijk is? Dochters van een cultuur waarin ontvoogding geen evidentie is. Maar allebei hun draai

AYFER: 'Wat moet je tegen een vrouw over borstvoeding beginnen, als ze nog niet weet waar ze met haar kind naartoe moet?'

gevonden: Ayfer als lid van het inloopteam en oprichtster van een club voor Gentse Turkse vrouwen, Sila als gezinsondersteuner bij Kind & Gezin.

Niet dat de weg ernaartoe makkelijk was. Van de vierde generatie was Sila al en toch moest ze trouwen met haar neef. Die alcohol- en gokverslaafd was en torenhoge schulden kreeg.

'Ik ben jarenlang bij hem gebleven - scheiden deed je niet bij ons - tot ik op een dag mijn twee zonen zag spelen. En besepte: ik ben verantwoordelijk voor hen. Ik ben weggegaan om hen een ander leven te geven.'

Intussen is Sila opnieuw getrouwd, maar ze had 7 jaar geen contact met haar familie. En werken deed ze de eerste 8 jaar alleen om schulden af te betalen. Als poetsvrouw. Later, toen ze Nederlands had geleerd, als tolk. En vandaag als gezinsondersteuner bij Kind & Gezin. 'Tuurlijk hangt mijn verhaal voor een deel met mijn achtergrond samen. Maar veel meer dan met een cultuur heeft dat met opleiding, middelen en kansen te maken - problemen die haast alle kwetsbare gezinnen kennen. Mensen zeggen zo snel: *en ze hebben wel een plasma-to*. Maar die tv zegt één ding: wij zijn evenveel waard en wij willen er zó graag bij horen. Geef ons op zijn minst die kans.' **1**